

Írta: A Mentor Egyesület munkatársai

A Mentor Egyesület története

Az Egyesület 1988-ban alakult, mint civil szakmai szerveződés, amely szekcióként kapcsolódott a Szociális Munkások Magyarországi Egyesületéhez. A társuló szakemberek saját igénye volt, hogy egymást támogató, közös gyakorlaton alapuló eszmegbeszélő munkájuk segítségével alakíthassák ki saját profiljukat a családsegítő központokon belül. Ugyanakkor a nyolcvanas évek családsegítő központjaiban dolgozó pszichológusok felé egyre nagyobb igényként jelent meg a szakmában, hogy szupervíziós tevékenységet kezdjenek. Úgy tűnt, hogy a pszichológusi látásmód új lendületet adott a korábban főképp szegénygondozásban gyakorlott szakembereknek. 1990-től működik az egyesület önálló szervezetként. Kezdetben, mint Családsegítő Pszichológusok Szakmai Egyesülete, majd 1995-től Mentor Szociális Munka Szupervíziós Egyesületként. A profil lassú alakulását a következő tények befolyásolták:

Az iskolarendszerű képzések megjelenésével szakmai gyakorlattá vált az esetek követése, megbeszélése, ami a területen lévő szociális munkások igényét is felébresztette. Felismerték a szociális munkások, hogy a szupervízió/eszmegbeszélés a minőségi munkának része.

Két fő kiindulási pont figyelhető meg a szociális munka szupervíziója terén, mely egyben két különböző szakmai állásfoglalást is tükröz. Az egyik a pszichológiában, különösen annak klinikai ágában kialakult szupervíziós gyakorlat, amely a szociális munkából főleg azokat a témákat hangsúlyozta ki, amelyek a szociális munka/mentálhygiéné/pszichológia határterületein vannak, s ezek esetében – állásfoglalása szerint a szupervízió a pszichológus dolga. A másik áramlat a szociális munkások szupervíziójának feladatát a szociális munkás hatáskörébe sorolja. Magyarországon nem léteztek képzett szociális munkások, s különösen nem olyanok, akik megfelelő szupervíziós gyakorlattal és szupervíziós képzettséggel (de legalábbis szociális munkás gyakorlattal) rendelkeztek volna. A fejlődésnek ez a két útja megfelel a nyugati országokban kialakult szupervíziós modelleknek. (Amit hazai szerzők összehasonlításukban európai és angolszász modelleknek írnak le.)

A Mentor Egyesület alakulásától szakmai tevékenységének tartotta, hogy ezt a két irányzatot összhangba hozza azzal a célkitűzéssel, hogy a szociális munka területén dolgozó egyének és szervezetek számára a leginkább megfelelő szupervíziós módszert alakítsa ki. Miután egyesületünkbe tömörültek azok a pszichológusok, akik korábbi tapasztalataik alapján a szupervízióhoz kapcsolódó tudásokat is felhalmozták, természetes fejlődése volt egyesületünknek, hogy a szakma igényeire választ adva szupervíziós tevékenységet indítson.

A magyarországi szociális munkában a szupervízió/eszmegbeszélés az első pillanatoktól kezdve a legvitatottabb kérdések közé tartozik. E probléma létjogosultsága annál is inkább indokolt, hiszen a szakmateremtés pillanataiban, de még évekkel később sem állt rendelkezésre olyan szakembergárda, amely a szupervízió kérdéseivel megfelelő hozzáértéssel foglalkozhatott volna.

Az 1995-ben a Szociális Szakmai Szövetséget alkotó egyesületek által elfogadott Etikai Kódex IV/42. pontja alapján a szociális munkások jogává és kötelességévé teszi a szupervízióban való részvételt.

Műhelymunka a Mentor Egyesületben

Tevékenységünk minőségének megőrzése érdekében egyesületünk „műhely jellegét” óvjuk, de nyitottak vagyunk új együttműködő személyek és szervezetek felé. Létrehoztuk azokat a működési formákat, amelyekben egyesületi tagság nélkül is a szakmai munkában sokakkal tudunk együtt dolgozni, gondolkodni szakmai kérdésekről (peer-szupervíziós csoport, szociális munka szupervíziós elméleti szeminárium, szakmai találkozások más szervezetekkel és személyekkel, egy-egy kiemelt témában műhelybeszélgetések).

A szociális munka szupervíziójának tárgya

A Mentor Egyesület a szupervízió tartalmának meghatározásában a gyakorlati tapasztalatokból indult ki, felmérve és folyamatosan választ adva a terepen dolgozók igényeire. A Mentor Egyesület szupervíziós fogalmának meghatározásánál abból indult ki, hogy mit fogad el a gyakorlatban szupervíziós tevékenységként.

A szociális munka szupervíziójának tárgya a szociális munka - mint speciális segítségi folyamat a kliens és környezete reális életterében – sajátosságai, amelyek egy meghatározott társadalmi feltételrendszerben helyezkednek el.

Szociális munkásra vonatkozó tartalmak

1. a szupervízió kialakításához szükséges forrás előteremtésére felkészítés
2. a segítő attitűd motivációinak megértése, tisztázása
3. a szociális munkás személyiségére ható tényezők a segítő tevékenység folyamán
4. a szociális munkás és a kliens kapcsolata
5. a hátrányos szociális helyzetből következő lélektani állapot kezelése a kliensnél, módszertan, eszköztár - válaszlehetőségek
6. a szociális munkás saját előítéletei és ennek hatásai a segítő folyamatra
7. a szociális munkás értékszemelete (szubkultúrák kommunikációja, hatalmi helyzetben lévők és hatalom nélküliek kapcsolati jellemzője, tolerancia, más értékrend tisztelete és elfogadása) és ennek hatásai a segítő folyamatra
8. a szociális munkás viszonya saját munkájához
9. a szociális munkás és eszköztára
10. a szociális munkás szakmai kompetenciái és felelősségei
11. a szociális munkás egzisztenciális helyzete és ennek hatásai a segítség folyamatára
12. a *burn out* (kiégés) jelenségeivel való foglalkozás, felismertetése és választéchnikák kialakítása, mint prevenció (A *burn out* szindróma kezelése más szakmai kompetenciákat igényel.)

Intézményre vonatkozó tartalmak

1. a szupervízió kialakításához szükséges forrás előteremtésére felkészítés
2. a szociális munkás-és az intézmény kapcsolata
3. a szociális munkát végző szervezetek struktúrája, belső együttműködési lehetőségei
4. az intézmények és szervezetek által használt eszköztár tudatosítása és felhasználásának támogatása (szociális munka munkaformái)
5. külső intézményekkel és más szakemberekkel, képzőhelyekkel és hallgatókkal való kapcsolat és együttműködés
6. intézményeken belüli, intézmények illetve szakmai csoportok közötti konfliktuskezelés

Szociális munkára vonatkozó tartalmak

1. a szociálpolitikai ellátásokhoz tartozó válaszok ismerete és alkalmazása az esetek megoldásánál
2. a szociális munka munkafolyamatainak algoritmusa és elméleti megoldási modelljei valamint annak gyakorlati vonatkozásai
3. a segítő folyamat keresztmetszet ti és hosszmetzeti beavatkozásainak sajátosságai
4. az indirekt szociális munka – az esetekből következő általános jellemzőkre kidolgozott strukturális válaszok kialakítása
5. a konkrét esetekből levonható általánosítható tapasztalatok és ezek átadásának módszertana a szociálpolitikának
6. a szociális munka szakmai elismertségének hatása a segítség lehetőségeire

A fenti felsorolásból következően a tárgya szerint határozzuk meg a szociális munka szupervízióját és nem elnevezése alapján. A szupervízióra vonatkozó szerződés kialakításánál a tárgyból indulunk ki és ehhez keressük a megfelelő formákat. Erre annál inkább szükség van, mert a mai magyar szociális munka terepek kevésbé tiszta fogalmi meghatározásokkal dolgoznak, könnyebben határozzák meg, hogy mire van szükségük vagy mit szeretnének, minthogy konkrét – problémáikra reflektáló – szupervíziós formát nevezzenek meg.

Fontos szakmai programnak tartjuk, hogy a szociális munka szupervízió tárgyát, munkaformáit és fogalomkészletét közösen – más szakmai műhelyekkel együtt – dolgozzuk ki.

Peer-szupervíziós modell és a hierarchizált szupervíziós modell hatása a mindennapi szupervízióra

A szociális munka alapvetően a kliens képessé tételével dolgozik (egyben hatalommal való felruházást jelent), ami leginkább a partneri viszonyon keresztül érhető el. A kliens a saját problémájának a gazdája és szakértője, amiben a szociális munkás olyan külső szakértő, akinek rálátása van a probléma összetevőire, rendelkezésére állnak - a kliens számára felajánlható – megoldási modelljei és eszközei.

A munka reális életterben történő megoldásához a szociális munkásnak rendelkeznie kell ezeknek a professzionális eszközöknek a környezetre való adaptációjával és olyan közvetítő technikákkal, amelyek a kliensek számára elfogadhatóvá, illetve alkalmazhatóvá teszik ezeket. Nem a szociális munkás „akadémikus” tudása, hanem a kliens visszajelzése határozza meg a közös munka menetét. Az a megoldás valósulhat meg, amelyet a kliens el tud fogadni és alkalmazni. Ebben a munkában tehát a kliens és a szociális munkás szakértő partnerei egymásnak. A pszichoterápiás munka „mintha terében” nem születnek akut döntések; van idő, hogy az érzelmi változások cselekvéssé érjenek. A szociális munka „reális terében” az élet fenntartásához szükséges döntések sürgőssége kevesebb időt hagy. Ezért szükséges, hogy olyan adaptált és hatékony eszközzel dolgozzon a szociális munkás, amivel azonnal belsővé tud válni a felajánlott megoldás, és közvetlen változásokat tud előidézni. A jelenleg alakuló helyzetében a szociális munkás szakmának véleményünk szerint olyan kontroll szupervíziós modellre van szüksége, amely a szociális munka szupervízióját végzők számára – akik ugyanakkor értékközvetítő szerepben is vannak – megfelel a mindennapi szociális munka törekvéseinek és tendenciájának, ezzel is erősítve a szakma normarendszerének megszilárdulását.

Ennek gyakorló terepe a peer-szupervíziós modell. A probléma gazdája az esetet hozó szociális munkás, és ő az ügy szakértője. A szupervízióban egyenrangú társként résztvevők a külső szakértők – felváltva vállalva a kommunikációs keretek biztosításához szükséges vezetői szerepet –, akik adják a rálátást, a professzionális eszközöket. A peer-szupervízió magától értetődően modellezi azt a helyzetet, amiben a kliens és a szociális munkás valójában elhelyezkedik, és a szociális munkással átélhetővé teszi a kliens feltételezhető belső állapotát és az elérni kívánt célt. Az ilyen módon kontroll szupervízióban részt vevő – szociális munka szupervízióját végző – személy bele tud helyezkedni, át tudja érezni mind a kliens, mind a szociális munkás helyzetét és a segítő modellre vonatkozóan (szupervizor és szociális munkás) egy olyan minta szerint kap segítséget ebben a helyzetben, amely közvetlenül alkalmazható a szociális munkás-kliens kapcsolat esetében. A peer-szupervízióban az esetet hozó a „kliensi” felelősséget viszi, nem adja át másnak (szupervizornak, csoportnak). A szupervíziót adó személy ilyen „szocializációja” biztosítéka a partneri és hatalommal felruházó kapcsolati mintának.

Nem dolgozunk hierarchikus viszonytal, mélyreható elemzésére nem is vállalkozhatunk, mivel – elképzelésünk szerint – nagymértékben eltér a szociális munka kívánatos munkamódjától. Léteznek azonban segítő módszerek, -melyek a hagyományos társadalmi értékrendre rácsengve (pl. medikalizált orvosi modell) a segítő és segített viszonyában a segítőnek biztosítanak hatalmi helyzetet azzal, hogy ő a segítéshez szükséges tudások birtokosa, melyből esetlegesen juttat a segítettnek.

A Mentor Egyesület szakmai programja

Az egyesület kezdetektől foglalkozik a szociális munka szupervíziójával, pszichológusok és szociális munkások kapcsolatával, szociális problémákkal foglalkozó intézmények szakemberigényével (és igényességével), belső fejlődésük törvényszerűségeivel, valamint a kliensellátás gyakorlatában - szupervízió szempontjából - fontos szakmai-etikai kérdésekkel.

Tevékenységében 1993-tól fő profilként a szociális munka szakmai szupervíziójának kifejlesztése szerepel. Ennek megvalósításában több munkaformában dolgozik egyidőben:

1. Szakmapolitikai lépések a szociális munka szakmaspecifikus szupervíziójának jogosultságával kapcsolatos viták szervezésére, és e téma képviselője a szakminisztériumban, a Szociális Szakmai Szövetségben, illetve a továbbképzéssel foglalkozó intézményekben.

2. Speciális elméleti és gyakorlati munka a szociális munka szupervíziójának kialakításában. E munka során saját képzésünk működik, melyben a terepen dolgozó szupervizorok egyenrangú tagságával szervezett csoportban dolgozzuk ki az egyes szupervíziós formák működés módját. A csoporton belül feltérképezzük a szupervízió szabályszerűségeit, leírjuk menetét, elemezzük legfontosabb mozzanatait, és a hozzáférhető szakirodalmat áttekintjük.

3. Az elméleti szemináriumról és peer-szupervízióból álló képzés hivatottnak érzi magát a magyar viszonyokra kialakuló szupervízió megteremtésére, elméleti háttérének kidolgozására. Terveink között szerepel szupervíziós képzés kifejlesztése -ennek a modellnek megfelelően, illetve különböző szupervíziós képzések közötti koordináció. A képzésben részt vevő gyakorlati szakembereink ezzel párhuzamosan szociális munkások és intézmények (szervezetek) számára szupervíziót biztosítanak.

4. Szupervíziós munkát végzünk a szociális munka minden területén, és minden munkaformájában, részt veszünk a szociális munkás képzésben, és a képzés fejlesztésében.

5. A Szociális Munka Etikai Kódexének elemzésével és ebből következő javaslatok kidolgozásával igyekszünk szétválasztani a szakmai és etikai szempontokat. Törekvésünk, hogy létrehozzuk a szociális szakma munkaformák szerinti és ellátási területekre vonatkozó norma- és szabályrendszerét. A szupervízió elveinek kidolgozása során komoly nehézséget jelent az egységes hazai szociális munka fogalomtár hiánya; az egyes képzőhelyek, munkahelyek más és más elképzelésekkel rendelkeznek arról, hogy mi is a szociális munkás feladata és hogyan kellene dolgoznia. Egyesületünk feladatának érzi, hogy e témakörben is megpróbáljon ajánlásokat adni az egyes szervezetek és a szakma számára fogalomtár létrehozásával.

6. Az egyesület szupervíziós tevékenységén keresztül összhangot igyekszik teremteni az elmélet és a gyakorlat között, új válaszok kidolgozását ösztönzi a szociális problémák megoldásában és tapasztalatait az oktatáson keresztül átadja.

7. Egyesületünk a fő profil mellett fontosnak tartja, hogy a szupervíziókon keresztül felhalmozott gyakorlati tapasztalatait – a szociális munkára valamint a szociális ellátó rendszerre vonatkozóan – elméleti tanulmányok formájában közreadja, illetve felkérésre akciókutatásokat vagy egy-egy szociális ellátáshoz tartozó terület elméleti és gyakorlati normarendszerét és értékelését kidolgozza.